

Spolupráce ČSSR a SSSR

Hegemonie SSSR v rámci Varšavského vojenského paktu se projevovала i v oblasti radiolokace – tuto oblast vývoje a výroby si vyhradili Rusové pro sebe. Československo, země s moderní tradicí v této oblasti tak měla vyhrazenou pouze výrobu přistávacích RL menšího výkonu.

Výrobě radiotechnických pátračů ale Československu nebránili – zřejmě se domnívali (podobně jako západní státy), že to není v tehdejší době technicky realizovatelné.

Stejně tak byly se sovětskými odborníky a vojáky konzultovány důležité stupně vývoje zařízení nového typu.¹

Sovětská armáda byla také největším odběratelem systémů [RAMONA](#) a [TAMARA](#), takže jejich princip i technické zabezpečení jim nebylo neznámé. Spolupráce probíhala i na [společných stanovištích](#).² Společná vojenská cvičení útvarů průzkumu obou armád probíhala minimálně, výsledky průzkumu ale byly (na vyšší úrovni) zřejmě sdíleny.

Sovětská armáda využívala i východoněmecká stanoviště, například na hoře [Brocken](#). První komplet Ramony zde byl zřízen v roce 1982, a nacházel se asi 100 kilometrů severněji, než pátrač, patřící NDR. Brzy nato byl severněji prvního sovětského pátrače rozmístěn i druhý komplet. Střední stanoviště prvního sovětského pátrače bylo na hoře [Brocken](#),³ dominantě pohoří Harz.

Sověti ale dokázali vytvořit Tamaře podobný systém pasivního průzkumu [Kolčuga](#), který však pracuje na trochu jiném principu. V moderní době je znám hlavně kvůli aféře nástupnického státu, Ukrajiny, která tento systém zřejmě [prodala do Iráku](#).

¹ **Hofman Jiří, Bauer Jan:** *Tajemství radiotechnického pátrače Tamara, Sdělovací technika, Praha 2003, např. str. 45 (konzultace s představitelem Hlavní zpravodajské zprávy Generálního štábu ozbr. sil SSSR), str. 66 (konzultace s odborníky z Výzkumného ústavu radiotechnického ústavu) atd.*

² Byla to výhradně stanoviště ještě před „dráty“ (podle domluvy Sověti za dráty nechodili), spolupráce se také netýkala určitých zařízení, podléhajících zvláštnímu režimu, např. utajovačů pro přenos dat, které si řešila každá země samostatně.

³ O velkém významu Brocken jako průzkumného stanoviště svědčí i množství odkazů, které na něj lze nalézt – [historie](#)

Byl určen k postihování cílů v prostoru jižního Německa, nad Alpami a kusem Rakouska. Oprav techniky se zde účastnili i čs. specialisté. ⁴

Kopuli Ramony z roku 1986 na vrcholu Brocken můžete vidět například na [stránkách BGSK Goslar](#). Na vrcholu se nacházely dva [15metrové radomy](#), ve kterých se ukrývala speciální technika - rádiová R381 i Ramona. Rusové drželi vrchol až do poslední chvíle – poslední odešel až s koncem března 1994. ⁵

**Stanoviště Brocken v roce 1986
(krycí německý kód – URIAN, ruský JENISEJ (YENISSEY)).**

*Protože určitou dobu na vrcholu sídlilo i východoněmecké ministerstvo bezpečnosti – MFS a podle tvaru věží, používal se i název „die Moschee“ – mešita, minaret.) ⁶
(zdroj – [M. Bischoff](#))*

Podle vlastních zkušeností z koexistence československé a sovětské armády na česko-německé hranici lze prohlásit, že vzájemné neformální styky obsluh na stanovištích podél státní hranice byly oficiálně zakázány, a Rusové sami je nevyhledávali mimo žádostí o pomoc –

⁴ **Hofman Jiří, Bauer Jan:** *Tajemství radiotechnického pátrače Tamara, Sdělovací technika, Praha 2003, str. 216.* Jiří Hofman zde má v textu chybně nazvanou horu jako Broken místo správného Brocken. Výpomoc Čechů spočívala v tom, s čím měli dříve sami problémy a čím se Brocken vyznačoval, tj. současně přítomností velmi citlivých přijímačů (Ramona) i výkonných (100 kW) TV a rádiových vysílačů. Problém byl českou stranou vyřešen.

⁵ Poté byl Brocken vojensky opuštěn, technika odvezena do Dessau. V bývalé STASI věži se dnes nachází [muzeum](#). Prohlédnout si ho můžete i [zde](#).

⁶ Zdroj: [Manfréd Bischoff](#), resp. [LostPlaces](#) nebo [zde](#). Pokud se chcete podívat, co se dělalo v jednotlivých objektech a ještě trošku vládnete azbukou, máte možnost na stránkách [veterána ruského vojska v NDR](#).

Střední skupina sovětských vojsk V ČSSR

Sovětské politické vedení dlouho usilovalo o stálé vojenské základny na území ČSSR. Když se mu to – díky faktické okupaci – v roce 1968 podařilo, byly součástí střední skupiny vojsk⁷ i průzkumné útvary, vybavené jednak ruskou technikou, část jednoho praporu i moderními automatizovanými československými pátrači.

Dislokaci útvarů Sovětské armády můžete najít třeba na webu Modely.cz. Ze zde uvedeného nás samozřejmě nejvíce zajímají průzkumné útvary – viz pravá část textu.

Většina sovětské průzkumné techniky byla postavena ještě na elektronkách, resp. germaniových tranzistorech. Často se stávalo, že při cvičeních na otevřených plochách, vystavených přímému slunci, vydržely uvnitř vozidel teplotu 60 stupňů osádky, ale nikoli technika...

Nejenom technologie výroby, ale i následná analýza získaných dat pokulhávala za českou technologií, např. v oblasti zpracování vnitroimpulsní modulace.⁸ Pro některé moderně vzdělané české osádky byl naopak těžko pochopitelným problémem „kolíčkový počítač“ stanice SDR-2.⁹

např. s připojením rozvodů elektrického proudu¹⁰ nebo oprav techniky většího rozsahu.

I tak ale byla žádost vznesena po služební linii (obvykle ruská **Bohdaneč** a český **Zbiroh**, podrobnosti potom domlouvali velitelé praporů v Hostouni a Mariánských Lázních, resp. Klenci pod Čerchovem).

V levém sloupci najdete odkazy na dislokaci sovětských vojsk. V „našem“ zájmovém prostoru je to především několik jednotek:

- a) 1240. samostatný radiotechnický prapor **Hostouň**
- b) radiotechnická hláska na stanovišti **Hazlov-Pata**¹¹
- c) radiotechnické středisko **Horní Paseky-Cheb**¹²
- d) **Milíře** s 2 hláskami – na kopci **Rozsocha** a **Škarmanka**¹³

Velení praporu sídlilo na zámečku v **Hostouni**¹⁴, který i s parkem přivedli k dokonalé devastaci. Velitelé československé radiotechnické brigády a podřízených praporů dostali za úkol pomáhat jim při udržování této moderní techniky v chodu.¹⁵

Další kasárna s rozmístěním radiotechnického střediska se nacházelo blízko hraničního přechodu do Bad Brambach, východně od Aše, v **Horních Pasekách** ([mapa](#)).

---

¹⁰ Tato část byla kapitolou sama pro sebe – ruská technika byla – bez ohledu na spotřebu – napájena převážně z jednofázové sítě, což na českých stanovištích znamenalo neustálý zdroj problémů s vyhořelými jističi či dokonce přívodními vodiči ve zdech. Jednou jsem ve funkci dozorčího stanoviště přistihnul ruského vojáka, jak jde připojit jejich zařízení přímo za deon na přívodním sloupu pomocí svářecích kleští (!). Když jsem vznesl dotaz o nebezpečnosti takového počínání na velícího ruského nadporučíka, dostalo se mi stručné odpovědi: „nas mnogo“ (je nás dost). Tím byla debata uzavřena. Dalším „citlivým“ bodem byla ekologie – když jsem našel vojáka sovětské armády asijského původu, jak kope jámu 1x1x1 metr a zeptal se na co, dostalo se mi odpovědi, že na vyjeté oleje – takže ani „soužití“ vojenských jednotek pod určitými veliteli nebylo jednoduché. Ale existovaly i výjimky – viz [stanoviště Rozsocha](#).

¹¹ Odsun vojáků CGV z této lokality začal ve středu 13. 6. 1990, ukončen je 30. 6. 1990.

¹² Odsun vojáků CGV z této lokality začal ve středu 13. 6. 1990, ukončen je 30. 8. 1990, [odkaz](#)

¹³ Rozsocha je na jiném místě zmíněna jako pravé stanoviště Ramony, Škarmanka by tedy mělo být levé stanoviště, střední by Velký Zvon

¹⁴ Odkazy na Hostouň [zde](#). Podřízení byli 233. radiotechnickému pluku v [Lázních Bohdaneč](#).

¹⁵ Jednalo se o několik výjezdů na sovětská stanoviště za účelem řešení havárií, při sovětské nedůslednosti (nebo časté opilosti) celkem častých. Jednou například česká osádka zachraňovala stožár ruské RAMONY, do jehož jednoho nosného lana najel ruský důstojník nákladákem.

---

⁷ Západní skupinu tvořila vojska na území NDR, jižní v Maďarsku. Jinak související otázky příchodu sovětské armády do ČSSR jsou dobře vysvětleny na webu [Cold War](#). Některé průzkumné jednotky na pohraničních stanovištích však nebyly součástí Střední skupiny vojsk, ale přímo GRU (Osnaz). Využívaly při svém pobytu pouze logistického zázemí Západní skupiny vojsk v NDR.

⁸ Hofman Jiří, Bauer Jan: Tajemství radiotechnického pátrače Tamara, Sdělovací technika, Praha 2003, str. 251.

⁹ Odkazy na SDR-2 třeba [zde](#) nebo [zde](#). Německý popis [1](#) [2](#) [3](#)

Menší radiotechnická hláska se nacházela podél dnešní silnice u **Hazlova**, části zvané Pata¹⁶.

Bývalý zámek Hostouň před rokem 1939

Bývalá ruská kasárna Hazlov-Pata

Protože pod sovětskou jednotku na [Milířích](#) patřila i zaměřovací základna [Ramony](#), potřebující ke své činnosti vždycky tři stanoviště s přímou viditelností mezi sebou, muselo se k – čistě ruským stanovištím [Rozsocha](#) a [Škarmanka](#) – přidat i jedno československé,

---

¹⁶ Nevzhledný objekt hned vedle silnice z Aše do Františkových Lázní. (Viz [mapa](#)). Do roku 1968 sloužil pohraničnickům, ti pak museli udělat místo okupační armádě. V současnosti se zde nachází [ústav pro osoby se zdravotním postižením](#). (Až do počátku roku nesl původní název „Ústav sociální péče pro mentálně postižené“). Na rozdíl od jiných sociálních ústavů je tento koedukovaný, pro muže i ženy dohromady. (Jsou zde přestěhováni muži z [Hranic](#) a ženy z [Mnichova](#) u Mariánských Lázní).

Kóta Zvon

(stav ke konci 80. let)

Kóta Rozsocha

(současný stav)

a to konkrétně [Velký Zvon](#)¹⁷. V tomto případě se tedy jednalo o společné stanoviště, kde byla přítomna ve službách sovětská i československá armáda. Tím ovšem na této úrovni jakékoli „bratříčkování“ končilo.

Jiná spolupráce nebyla (ze strany sovětského vojska) vítaná. Pokud byla obě vojska na jednom průzkumném stanovišti, vždy byli vojáci důsledně odděleni ve věžích po patrech. „Míchání“ národních jednotek nebylo žádoucí. Aby nedošlo ke „kulturnímu šoku“, byla na jednom společném patře oddělena i sociální zařízení, protože východní armáda byla zvyklá na turecké záchody. Samostatně si řídili i stravování, strážní a dozorcí službu. V případě Zvonu bylo ruské patro od československého odděleno mříží ze společné vertikální chodby do místností na patře, aby se k nim nedostal nikdo neohlášen. I jejich místnosti v anténním prostoru byly samostatné¹⁸.

Práce s vojenským materiálem odpovídala z jejich strany vojenské situaci – neměli tendenci ho šetřit, některé součásti (např. motory) se ve velkém, bez oprav rušily a požadovaly se nové.

Odloučená sovětská průzkumná zařízení (Rozsocha, Škarmanka) obsluhovali většinou vysokoškolsky vzdělaní lidé a výborné výsledky tomu odpovídaly, zvláště v postihování IFF/SIF identifikací v Německu.

Kulturnost těchto osádek se projevovala i v životě mimo službu, například na stanovišti Rozsocha si sami postavili srubovou saunu a záhony s květinami – věci v ruském vojenském životě jinak nevídané.¹⁹

Pomoc na rozkaz byla poskytována i při výstavbě a zabezpečení jejich stanovišť. Zde si můžeme vzít na pomoc opět literaturu pana Hofmana.

¹⁷ **Hofman Jiří, Bauer Jan:** *Tajemství radiotechnického pátrače Tamara, Sdělovací technika, Praha 2003*). Byla tak sice splněna podmínka, že Sověti nesmí být za železnou oponou (Zvon byl těsně před dráty), ale při pohledu na mapu je jasné, že Jan Hofman se mýlí v označení stanoviště – [Rozsocha](#) nemohlo být levé, ale pravé stanoviště...

¹⁸ V této souvislosti se musím zmínit o jedné, nepřilíš „vábné“ záležitosti. Najdete ji v kapitole, popisující cizí vojska na stanovišti Zvon. O vojáky Sovětské armády, zvláště ty asijské, se nikdo moc nestaral. Vzhledem k tomu, že v noci se Zvon hlídal – po zamčení věže – psem, puštěným na volno uvnitř objektu (mezi plotem a věží), nebylo pro ně jednoduché v případě ucpání jejich záchodu vykonat potřebu v prostorech za věží a klidně ji udělali na spojovacích schodech ve věži.

¹⁹ **Hofman Jiří, Bauer Jan:** *Tajemství radiotechnického pátrače Tamara, Sdělovací technika, Praha 2003, str. 219*. Smutné bylo to, že týden po odchodu sovětské posádky stačili vandalové z okolí vše rozkrást a co nešlo ukrást, tak rozbít. (Asi pozdní dodatečný „protiruský“ odboj ©). V současnosti se na vrcholu nachází objekt Českých Radiokomunikací.

„...V roce 1983 velitel Střední skupiny sovětských vojsk v Milovicích požádal náčelníka GŠ ČSLA o pomoc při zasazení do provozu jednoho pátrače Ramona u západní hranice ČSSR. Úkol byl uložen zpravodajské zprávě GŠ...”

„...Stejně tak nově vzniklá 7. radiotechnická brigáda zvláštního určení poskytovala pomoc při nasazení pátrače Ramona Sovětské armády na západní hranici ČSSR. Podmínkou ale bylo, že sovětský pátrač se nesmí nacházet v hraničním pásmu (za dráty). Jako střední stanoviště byla zvolena **kóta Zvon**, levé boční stanoviště na **kótě Rozsocha** ²⁰ u Tachova...”.

V době po roce 1968 měla Střední skupina sovětských vojsk v ČSSR soustředěny i průzkumné útvary, vybavené ruskou i čs. technikou. Tehdejší striktní nařízení Varšavské smlouvy pro konstruktéry určovalo, že tato technika musí být přepravitelná železničními vagóny, resp. leteckou technikou, proto se novější zařízení zabudovávala do samostatných kontejnerů, vybavených filtroventilačním zařízením. Zároveň muselo být řešeno i upevnění na těžká nákladní auta, u Sovětské armády převážně KRAZ a URAL, u nás tehdy zrovna nové typy T815 (šesti- i osmikolek).²¹

O životě a službě příslušníků Sovětské armády na stanovištích Velký [Zvon](#), [Milíře](#), [Rozsocha](#) a [Škarmanka](#) si přečtěte v samostatných kapitolách.

O co lehčeji východní armáda na naše území přišla, o to těžší se bylo jí zbavit. V jiné kapitole jsem už zmiňoval, že tzv. Střední skupina sovětských vojsk u nás měla 73,5 tisíce vojáků, více než 1200 tanků, 1200 děl a 30 odpalovacích zařízení pro rakety středního doletu. Další byli u jižní skupiny v Maďarsku a hlavní síla (více než 400 000) vojáků u západní skupiny v bývalé NDR. Navíc i v roce 1990 jsme ještě byli členy vojenského spolku, zvaného Varšavská smlouva, se kterou jsme měli negativní zkušenosti už v roce 1968.

---

²⁰ **Hofman Jiří, Bauer Jan:** *Tajemství radiotechnického pátrače Tamara, Sdělovací technika, Praha 2003, str. 218.* Vrchol [Rozsocha](#) – kóta 757.5 m.n.m, mezi Tachovem a obcí Lesná. Byla tak sice splněna podmínka, že Sověti nesmí být za železnou oponou (Zvon byl těsně před dráty), ale při pohledu na mapu je jasné, že Jan Hofman se mýlí v označení stanoviště – pokud byl Zvon střední stanoviště, nemohla být Rozsocha levé, ale pravé stanoviště...(Pokud se tedy neuvažovala základna otočená směrem do naší republiky, což je – kromě cvičení - málo pravděpodobné...). Stejně tak si nejsem u Hofmana jistý správností označení českého útvaru – označení „brigáda“ nesl teprve od roku 1985, do té doby to byl „pluk“, takže se zřejmě mýlí i zde.

²¹ Veteráni z českých útvarů dávají rádi k dobru příběhy ze společných stanovišť, kde ruští řidiči, zvyklí na strohost svých ovládacích panelů v URALech uviděli poprvé tatrovku. Nejčastější typ překvapeného výkřiku z jejich strany – po nahlédnutí na palubní desku v kabině řidiče T815 – byl „**Éto samaljot!**“ (To je letadlo!). Zato systém řízení rychlostí „zajíc“/„želva“ se jim moc líbil...

Zveřejnění východoněmeckých a českých archivů tajné státní policie.

Nová německá vláda po roce 1990 se rozhodla zveřejnit velkou část dokumentace Stasi. U nás probíhalo schvalování podobného zákona o něco pomaleji a výsledkem je, že **tajné by i nadále měly zůstat ty dokumenty StB, jejichž zveřejnění by mohlo poškodit bezpečnostní zájmy státu nebo ohrozit lidské životy.**

Němci si s tím nemuseli dělat násilí, co bylo Stasi, bylo – až na čestné výjimky o aktivních agentech – zveřejněno Gauckovým ústavem. Zákon o nahlédnutí do spisů východoněmecké Stasi platí od počátku roku 1992. Podle zákona má v Německu na nahlédnutí do svazků právo každý občan, bez ohledu na to, zda byl pronásledován státní bezpečností, nebo s ní aktivně spolupracoval (!). Akta mohou studovat i vědci či novináři. Zároveň se i mnoho německých i zahraničních historiků věnuje analýze a publikování uvolněných archiválií. Z části z nich zde i cituji.

V České republice se podobnou činností – tj. stíháním trestných činů, patřících do kategorie „zločinů komunismu“, zabývá Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu. Jejich postavení je na rozhraní badatelské a policejní práce.²²

²² Právě tímto jejich zvláštním postavením se zabývá např. [Pražský web pro studenou válku](#). Všechny sborníky „Securitas Imperii“ naleznete na webu [Ministerstva vnitra](#). O tom, že i články v těchto sbornících jsou občas napsány ne příliš důkladně, si přečtete na webu [rudyjoska](#) nebo výše zmíněném [PWSV](#). Další odkazy na tuto problematiku: [1](#) [2](#) [3](#) [4](#) [5](#) atd.

Kdo za této situace dokáže zodpovědně rozhodnout, jak rychle a jakým způsobem postupovat?

Část odpovědí můžeme najít v tzv. [Paralel History Project on NATO and Warsaw Pact](#), sborníku rozhovorů s čs. generály o situaci těsně po listopadu 1989.

Ze [samostatného rozhovoru](#) s generálem Slimákem si dovolím – pro snazší představitost – citovat.²³ (V tomto článku se právě generál Slimák vyjadřuje k otázce úlohy zpravodajské správy GŠ ČSLA těsně po listopadu 1989).

Součástí seznamu zaslání před rozhovorem byla také otázka: „Karel Pacner²⁴ uvádí na základě rozhovoru s Vaším nástupcem ve funkci náčelníka ZS GŠ generálem Janem Kozojedem, že ještě v roce 1990 byla umrtvena agenturní činnost vojenské rozvědky proti Západu a naopak byly zjišťovány informace o vývoji v NDR, Polsku, Sovětském svazu a Maďarsku. Podobně prý byly překlopeny i prostředky radiotechnické rozvědky. Vše údajně probíhalo se souhlasem ministra i NGŠ. Můžete to komentovat? Do kdy byly oficiálně udržovány vztahy spolupráce s představiteli GRU?“

„...Možná bych se ještě zeptal, to je poslední věc – s tím překlopením té zpravodajské správě...“.

„...To bylo tak. Myslím si, že já a moji další kolegové jsme věděli, jak to bude vypadat. Já jsem se zarazil na jedné věci – já sám nevím, jestli jsem vůbec o tom ministra informoval oficiálně nebo jen neformálně, myslím Dobrovského, protože ten detail ho v té době asi nezajímal. Radiotechnický průzkum byl dokonce organizován v rámci sousedních zemí. Protože v pásmu tehdejších KVS...čím je silnější poslechová základna, tím je lepší, takže my jsme měli zaměřovač, využívaný z Německa, Maďarska – prostě se vyměňovaly informace zaměřování. Bylo jasné, že to už ztrácí efekt z hlediska zaměření, pojetí zpravodajské činnosti. Čili když bylo jasné z hlediska Varšavské smlouvy, když mluvím o tom operačním plánu, tak to byl můj pokyn a rozhodnutí pro zpravodajskou správu...“.

Po sametové revoluci v roce 1989, kdy se i ČSLA pokoušela změnit, se ukázalo, že to nebude tak lehké – ČSSR byla stále členem Varšavské smlouvy a nikdo z nových politiků a čelných armádních představitelů si nebyl jistý, jak Sověti vezmou fakt, že chceme nejenom vystoupit z tohoto paktu, ale dokonce sledovat i je samotné! Oponu tehdejších časů nám „poodhrne“ seriál „Československo ve zvláštních službách“²⁵ (Bližší podrobnosti hledejte i v levém sloupci a na další straně.)

²³ Čerpáno z [webu ISN](#), který neustále mění svoji strukturu, takže – při nejlepší vůli – nejsem schopen dát zde trvalý a funkční odkaz. Některé rozhovory naleznete například [zde](#) nebo [zde](#). Velmi pěkně jsou okolnosti těchto velmi složitých jednání popsány v článku [„Ze zákulisí jednání o odchodu sovětského vojska z Československa“ v knihovničce Literárních novin](#). Tam zmíněný generál Ducháček je pozdější vedoucí představitel Úřadu pro řešení důsledků pobytu sovětských vojsk na území ČSFR.

²⁴ Karel Pacner téma rozvědky popsal v práci „Československo v tajných službách“, přitom však čerpal pouze z archivních údajů.

²⁵ 18. díl s názvem [„I věčné časy KGB u nás měly konec“](#). Podrobnosti o seriálu [tady](#) nebo [zde](#).

Demokratizovat armádu nebo ji srazit na kolena?

V tomto článku od Antonína Raška se můžete opět přesvědčit, že přechod naší armády z komunistické do tzv. demokratické, nebyl procházkou růžovým sadem a zvláště těsně polistopadové období bylo třibením charakterů, bojem o udržení kontinuity vývoje armády, udržení odborných pracovníků se snahou idealistické části společnosti o její totální rozbití.

Zmiňuji ji zde proto, že je to jeden z mála příspěvků, snažících se o objektivnější zhodnocení úlohy nového vedení armády (včetně generála Vacka) v období přelomu roku 1989 a 1990.

Zpravodajská správa Generálního štábu ČSLA tehdy vyměnila náčelníka – generál Slimák předal žezlo generálu Janu Kozojedovi. Bylo více než jasné, že sledování území SRN a Francie ztratilo smysl.

Politici i vedení Zpravodajské správy však stále museli mít před očima, že na území Československa je pořád ještě (až do léta 1991) více než 73 tisíc vojáků Sovětské armády a hned za hranicemi – v NDR – více jak 400 tisíc! Tyto počty se rozhodně nedaly brát na lehkou váhu.²⁶ Z dnešního pohledu se to zdá neuvěřitelné, ale ještě na jaře 1990 působil v pražské centrále představitel GRU (vojenské rozvědky), který pořád nemohl pochopit, že doba se již definitivně změnila a staré časy se nevrátí. Generál Kozojed ve svých vzpomínkách uvádí:

V červnu se měla konat pravidelná každoroční porada náčelníků zpravodajských služeb armád Varšavské smlouvy, Sověti nám k ní poslali teze, které jsme považovali za naprosto nepřijatelné. Stále počítali s bojem proti Západu a se svou nadřazeností. My jsme vypracovali jinou představu, diametrálně odlišnou, a poslali jsme ji nejen do Moskvy, ale i do Varšavy a Budapešti."

Tato koncepce vycházela z nových bezpečnostních rizik, které určilo úzké vedení Zpravodajské správy v součinnosti s náčelníkem Generálního štábu Antonem Slimákem.²⁷

---

²⁶ Pro ty, co si myslí, že to i pro naše vrcholové politiky bylo moc jednoduché a pomalé, připomínám, že v ČSSR až do poloviny roku 1990 (tj. začátku větších stahování jednotek) bylo v celkem 33 posádkách cca 73.5 tisíc vojáků Sovětské armády se 76 bojovými letouny, 1200 tanky, 1218 děly a 30 odpalovacími zařízeními raket! Přitom tato síla je ještě slabá s porovnáním sovětské přítomnosti v bývalém východním Německu, kde jich bylo asi 400 000 s daleko větším počtem tanků. (Pokud k 1. 1. 1987 sovětská vojska v NDR disponovala přibližně 7.700 tanky (!), tak k 19. 11. 1990 se jednalo "pouze" o 4.116 tanků. Výrazně se ovšem obměnilo jejich kvalitativní složení, když počet tanků T-80 stoupl z 838 na 3.020 strojů a zbývající 1.096 strojů tvořily tanky T-64A/B.). Vždyť jenom první sovětská iniciativa ze 7. prosince 1988 počítala s dobrovolným snížením Sovětské armády o 500 000 mužů a 10 000 tanků (!), z toho jenom z východní Evropy cca 50 000 vojáků a 5 000 tanků. (Mimochodem jenom to číslo u „snížených“ tanků převyšuje obrněnou výzbroj celé tehdejší západní Evropy!).

Posuzujte proto odsun Sovětské armády z tehdejší republiky tehdejšíma očima a hodnoťte ho jako celkem rychlý. (Rozhodně nejrychlejší ze všech socialistických zemí). Přesto byla celá Sovětská armáda stažena z Československa až v červnu 1991. Jak to potom ukázal pokus o puč proti Gorbačovi, nebyla jistota, že se udrží Gorbačov a jeho politika, která vedla k převratu v r. 1989, a že nepřijde návrat k totalitě.

I toto je důvod, proč po obou stranách hranice přežívala část průzkumných stanovišť, přestože v údolích pod nimi plynul čas daleko rychleji a část radikálních lidí, kteří ovšem tehdy nemuseli nést žádnou odpovědnost, to dodnes nemůže pochopit...

(O sledování našich bývalých ruských „přátel“ československou armádou po roce 1989 podél naší hranice si můžete přečíst na [„originálním“ webu](#)).

²⁷ Generálové Slimák a Vacek se moc vděku od politiků nedočkali, svědčí o tom například interpelace poslance Stanislava Devátého ve [Federálním shromáždění ČSFR](#). Na generála Vacka a jeho vystupování v současnosti můžeme mít různý názor, nicméně je nutno přiznat, že polistopadovou armádu dokázal loajálně převést přes nejsložitější období - k dobru armády i rodící se demokratické společnosti. Mj. se mu za rok výkonu funkce podařilo zvednout důvěru v armádu u pouhé třetiny občanů na téměř dvojnásobek. Ve volbách roku 1990 volilo opozici jen 14 % vojáků. Více v článku, odkazovaném v levém sloupečku.

Předně bylo nutné povolna umrtvit agenturní činnost proti Západu a soustředit pozornost na nestabilní situaci v Sovětském svazu, na Balkánu a na středním východě. Ministr Vacek²⁸ o této iniciativě věděl a souhlasil s ní.

Na základě předválečných zkušeností vojenské zpravodajské služby založil Kozojed podél hranic několik expozitur, které zjišťovaly vývoj v NDR, v Polsku, v SSSR a v Maďarsku. Rovněž se mu podařilo překlopit prostředky radiotechnické rozvědky, které dosud zachycovaly rádiové a telefonní hovory západních ozbrojených sil, vládní a diplomatickou korespondenci, sledovaly letecký provoz, rovněž luštily zašifrované depeše, do nových směrů. To bylo organizačně a technicky poměrně dost složité.

„V květnu jsem odletěl do Moskvy,“ pokračoval Kozojed. „Chtěl jsem tam obhájit naše představy o další spolupráci, ale okamžitě jsem narazil. Rusové pořád mluvili o imperialistickém nebezpečí a nebyli ochotni se s námi dohodnout na reciproční výměně zpravodajských informací. V jejich očích jsme se stali zrádci. Nakonec jsem se rozhodl pozvat zástupce GRU na velvyslanectví a tam smlouvu o spolupráci s GRU oficiálně vypovědět. Když jsem se vrátil do Prahy, sovětskému představiteli jsem vstup na Generální štáb zakázal. Společná porada se už nekonala.“²⁹

Potvrzení tohoto kroku hledejte i na jiných webech, například [1. letky velení a průzkumu v Líních](#), popisující monitorování bývalých spolupracovníků:

„...Operátoři REB byli ze Zbirohu, znamenitě jazykově vybaveni, odposlouchávali veškerou letovou komunikaci jak nad Německem a Francií tak i nad Polskem (Rusy ve Wroclawi). Léтали jsme zpravidla: Líně - Horšovský Týn - Sokolov - Liberec - Žatec na 3350 STD. V Žatci se naplnilo a po zemi se přeletělo do Líní, zde byl oběd a odpoledne se letělo: Líně - H. Týn - Nezdice n. Šumavě - H. Týn - Líně na 3350 STD. Za den to dalo pět hodin a z toho skoro čtyři za ztížených. Na armádní výcvik dosti slušné...“

„... Monitorování východní hranice. Od 18.5 do 28.5 1992 vrtulník Mi-17Z-2 s posádkou Humeník, Kutheil a Meruna operoval z letiště Košice. V Rusku bylo veliké cvičení a nás poslali čenichat okolo hranic. Lety probíhaly podél maďarské hranice a ruské v noci, opět na 3350 STD.

---

²⁸ Svérázný názor na generála Vacka měl například i [pan Čerňovský](#), který stál nepřímo za jeho odvoláním.

O vedoucích funkcionářích ZS více na [jejich stránkách](#).

²⁹ **Karel Pacner: Československo ve zvláštních službách.** Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914 – 1989, IV. díl, str. 660

Před tím se vždy létal průzkum jen ve dne. Když posádka večer přijela na letiště a šla pro papíry na věž a na meteor, předal jí řídicí důrazné upozornění z maďarské strany, že pokud naruší jejich vzdušný prostor, bude proti ní zakročeno jako proti ozbrojenému narušiteli. Když se ptali, co to znamená, tak se dozvěděli, že je prostě sundaj...". Létalo se v patrech: Mi-17Z-2 do třech tisíc, pak nad ní AN-24R a nad ní ještě MiG-21R z Pardubic. To platilo ve dne, ale v noci Mi-17Z-2 byla sama.³⁰

„Přátelství na věčné časy“ se Sovětským svazem, tolik proklamované komunisty, naštěstí skončilo.

Tehdy se vynořila možnost nakoupit na Západě nové, mnohem kvalitnější aparatury, které podstatně zlepšily naše možnosti.

Velkou efektivnost rádiového a radiotechnického průzkumu ČSLA zhodnotil i poslední „vojenský“ ministr obrany ČSFR, generál M. Vacek:³¹

*„...Vedení nepřetržitého průzkumu již v době míru bylo samozřejmým předpokladem k vyloučení jakéhokoli překvapení. Vedli jsme ho my a neméně intenzivně byl veden proti nám. Zvláště účinný byl průzkum rádiový a radiotechnický. K tomu jsme měli vybudován odpovídající systém prostředků, který dával solidní výsledky. Podstatou rádiového průzkumu byl odposlech a zaměřování rádiových stanic. Nebyl problém zjistit například výsledky střelb nebo identifikovat cvičící ve výcvikovém prostoru **Grafenwóhr** nebo **Hohenfels** na území Spolkové republiky Německo. S určitým procentem věrohodnosti se dalo rozkrýt mnoho zajímavých údajů o probíhajících cvičeních.*

*Podstatou radistech. průzkumu bylo zjišťování radiolokačních stanic, pracujících na zemi i v letounech. V poslední době se často hovoří o našem průzkumném prostředku **TAMARA** a jeho schopnosti zjišťovat i tzv. neviditelné letouny „stealth“, které díky použitým materiálům a konstrukci mají téměř nulovou odraznou plochu, a jsou tudíž běžnými radiolokačními prostředky obtížně zjištělné. Technické možnosti TAMARY nelze přeceňovat. Je však pravda, že její méně dokonalý předchůdce RAMONA prokazoval dlouhá léta výborné služby a umožňoval mimo jiné kontrolovat veškerý letecký provoz v zájmovém prostoru na vzdálenost až 400 km....“*

---

³⁰ <http://www.vrtulnik.cz/mil/1.ltvpz.htm>. O českém „awacsu“ Mi-17-Z2 se dočtete i v jiné kapitole, popisující průzkumnou techniku v československé armádě..

³¹ **Hofman Jiří, Bauer Jan:** *Tajemství radiotechnického pátrače Tamara, Sdělovací technika, Praha 2003, str. 219-220*

TITLE:

Železná opona jako bojiště elektronické války

Práce je nedílnou součástí webu
<http://www.iron-curtain.info>

AUTHOR:

© 1999 – 2006 ing. Václav ILČÍK

**CONTENT LANGUAGE:
COPYRIGHT:**

Czech (cz)
Zapomenutá elektronická válka v okolí železné opony
Rádiový a radiotechnický průzkum na železné oponě i za ní

DESCRIPTION:

KEYWORDS cz:

železná opona, státní hranice, PS, Pohraniční stráž, signálka, vojenské věže, vidové hlásky, pátrače, historie železné opony, budování železné opony, ochrana státní hranice, ostnatý drát, Čerchov, Dyleň, Rozsocha, Tišina, Havran, Zvon, Poledník, Kříženec, Šumava, Tišina, Český les, Hazlov, Lesná, Milíře, zámek Zbiroh, četnické letecké hlídky, průzkumná stanoviště, SIGINT, ELOKA, Ramona, Tamara, Kopáč, Věra, KRTP, KRTP-86, KRTP-91, KRTP-81, Borap, Kolčuga, SDR, PLSS, ERA, HTT Tesla Pardubice, pasivní radar, radiolokace, tichá spolupráce, život za dráty, pozemní průzkumná stanoviště, vrtulníky na hranici, SR-71, Mig-25, zpravodajská správa, studená válka, OSH, EZOH, útoky, dezerce, ostnatý drát, odposlech, greenway, incidenty, elektronický boj, REB, TDOA, časově hyperbolická metoda

KEYWORDS en:

iron curtain, border, barbed fence, behind the iron curtain, iron border, 2ACR, passive radar, LAPAS, PLSS, ELINT, SIGINT, iron curtain history, lost border, iron curtain road, cold war, bicycle greenway, KRTP, Vera, Tamara, Trash Bin, Trash Can, Ramona, Soft Ball, Borap, PRP-1, Kopac, ECCM, TDOA, reconnaissance, COMMUNICATIONS INTELLIGENCE, COMINT, NO MEN'S LAND, Commie Horde, Mi-24 Hind, White Elephant

KEYWORDS de:

eloka, turm, funk, grenze, Mfs, Schneeberg, Elektronische Kampfführung, Peil, Peilbasis, Elektronische Unterstützungsmaßnahmen, LAPAS, Elektronische Gegenmaßnahmen, Elektronische Schutzmaßnahmen, horchdienst, Hoher Bogen, Grosser Arber, Grosser Kornberg, Grosser Osser, Fernmeldesektor, Fernmeldeskorturm, Grossen Kornberg, Grossenbrode,

PHRASE cz:

Jak bojoval Západ s Východem na frontě elektronické války. Státem podporovaná špionáž území potenciálního protivníka. Život v okolí železné opony. Neprostupná státní hranice, hlídané Pohraniční stráží. Železná opona – stavba, historie, použití. Systém strážení státní hranice. Vojenské síly a prostředky, dislokované v bezprostředním okolí železné opony. Pohraniční stráž. Lehký obrněný pluk. Průzkumné jednotky. Útvary zvláštního určení ZU. Obrněná brigáda. Jednotky REB. Stacionární stanoviště. Hlášky. Signálový průzkum. Technika rádiového a radiotechnického průzkumu. Monitorovací přijímače. Vrtulníky na železné oponě. Průzkumná letadla.

PHRASE en:

Iron curtain project. SIGINT, COMINT, ELINT, RADINT, OSINT, ACINT, EPM, ECCM. MASINT, Redcatchers. Radio Intelligence.

Tento text vznikl přibližně v průběhu 7 let. Jestliže máte pocit, že jsou tam faktické chyby, neváhejte mne kontaktovat – nikdo není neomylný.

Autor nikdy nebyl členem žádné politické strany a jeho práce nemá být oslavou komunistické strany, dřívějšího politického zřízení či železné opony jako takové.

Reálie odpovídají době přibližně od poloviny osmdesátých let do konce železné opony.

Všechny materiály pochází z veřejně dostupných zdrojů a jsou – pokud možno – citovány. V některých případech se mi nepodařilo autora vypátrat, resp. nereagoval na moje žádosti.

Autor

